

Sisällys

Aluksi 8

MYYTTIEN JÄLJILLÄ

1. Myyttirououden murteita 14

2. Ydinkysymyksiä 16

- Mytologian tutkimus uudistuu 17
- Kulttuurierot ja myyttiset diskurssit 18
- Myyttiset ajattelun ja kokemisen mallit 20
- Kansanrunouden käyttö kansallisvaltiota rakennettaessa 22
- Mytologian kokonaiskuvan rakentaminen 24

3. Tutkijoiden tavoitteet ja tulkinnat 27

- Varhaiset lähteet 27
- Suomen kansan puolustus 30
- Christfrid Ganander ja Porthanin perintö 33
- Kalevalan merkitys 37
- Kalevalan tulkinnoista kansanrunojen tutkimukseen 40
- Suomalaiset mytologiat ja niiden perusteet 42
- Historialliset tulkinnat 46
- Tunteva ja toimiva laulaja 48

4. Myyttirouous 51

- Mitä myytit ovat? 51
- Runolajit ja intertekstuaalisuus 54
- Myyttikorpuksat ja runokulttuurit 60
- Myyttisyyden määrittäminen 62
- Sisällön ja muodon ykseys 64

MYYTTIRUNON KÄYTÄNNÖT

5. Rahvaanusko myyttien kontekstina 75

- Uskonnolliset maailmat 75
- Magia uskonnon instrumentaalisisena ulottuvuutena 78
- Luterilainen kirkko taikauskoa hävittämissä 81
- Pyhät lehdot 82
- Uhriaitat, -kivet ja -puut 84
- Keille uhreja annettiin? 87
- Rahvaanuskon asiantuntijat 90

6. Epiikan esitystavat ja laulajaihanteet 94

- Esitystavan muuntelu ja runolaulajan habitus 95
- Runolaulun ideaalimalli 97
- Savon laulajien murtunut ääni 102
- Karjalan laulajaihanteet 106
- Naiseus ja minän rakentaminen 112
- Laulannan ruumiillisuus 114

7. Runokulttuurit ja perinteen muuntuminen 116

- Perinteen transformaatio 117
- Kolme *Kultaneito*-runoa 120
- Myyttisten aiheiden kotoistaminen etelän naislaulun alueilla 127
- Pohjanmaan ja Savon myyttirouous 130
- Monta Karjalaa 135
- Kerääjien ja laulajien kohtaaminen Karjalassa 139
- Vienan Karjala traditioiden kohtauspaikkana 142
- Erilaiset runokulttuurit 146

MAAILMANKAIKKEUS

8. Maailman synty 148

- Väinämöisen polvi 148
- Tutkijoiden arvioita 154
- Pohjoiseurooppalainen *Maailman muna* -myytti 155
- Sammon ryöstö* kevätkylvöjen riittiteksti 157
- Merenpohjan, maan ja taivaan muotoilu 162

9. Kosmoksen rakenne 166

- Tähtitaivas 166
- Maailman keskus ja rajat 168
- Kuoleman suunta ja vainajalat 173
- Elämän suunta ja lintumytologia 174

10. Kosmoksen keskus ja sen valtiattaret 178

- Saari ja Neitsyt-Synnyttäjä 178
- Kosmoksen saari, *samba*, tammi 181
- Onko sammas maailmanpatsas? 185
- Mikä on sampo? 189
- Maailmanpuu, elämänpuu 193
- Kosmografinen topos 198

11. Kaaoksen uhka 200

- Ison tammen arvoitus 200
- Loitsujen iso tammi 206
- Päivän päästö 209

JUMALAT JA SANKARIT

12. Alkujättiläiset ja jumalsankarin suku 218

- Aika ennen alkua 218
- Naissyntyinen maailmankaikkeus 219
- Turisas ja Tursas 220
- Kaleva, alkujättiläinen 224
- Kalevan jälkeläiset 226
- Suku ja nimeäminen 230
- Ilmarinen, tuulen jumaluus ja kosminen seppä 231

13. Pienyhteisön myyttikorpus: Mekrijärven Väinämöinen 233

- Mekrijärven laulajat 233
- Aihelmien ja mielikuvien verkosto 235
- Kosmoksen luoja 237
- Venematka ja kulttuurin synty 239
- Myyttinen laulaja 241
- Alkuaikojen koskeva tieto 242
- Mistä myyttinen tieto on peräisin 244
- Mytologian kokonaisuus 247

14. Myyttinen auktoriteetti 248

- Neitseestä syntyminen ja jumalsankarin varhaiskypsyys 248
- Sankari on heikkouden täydellistämä 249
- Vanhan ja nuoren sankarin kilpailu 253
- Miksi Väinämöinen on vanha? 255
- Miksi Väinämöisestä ei ole naisten mieheksi? 257
- Väinämöisen lähtö ja hänen paluunsa odotus 260

15. Sankarin matka 261

- Kansainväliset matkateemat 261
- Kosmatka ja ansiotyöt 262
- Jumalten pidot 268
- Lemminkäisen kohtalo 270
- Kaukamoinen, hybridi-sankari 279
- Myytin, sankarirunon, sadun ja loitsun yhteenkietoutuminen 285

16. Naiseuden perikuvat 287

- Nainen alkuolentona ja luonnon edustajana 287
- Nainen tuonpuoleisen hallitsijana 289
- Hyvä ja paha, elämä ja kuolema 292
- Seksuaalisuus ja aviokelpoisuus 296
- Naisen valta miehen kulttuurissa 301

KULTUURIN LUOJAT TOIMESSA

17. Epiikasta loitsuiksi 304

- Laulajat ja loitsijat 304
- Väinämöinen, Savon sankari 312

Ilmarinen, Joukamoinen ja Pohjolan
emäntä 320
Moniääniset myytit 325

18. Tulen synnyn kerrostuneet mielikuvat 326

Varhaisimmat *Tulen synty* -loitsut 327
1700-luvun kopiointikulttuuri 330
Tulen synty on taivaasta 335
Liinan ja verkon synnyt 340
Tulikalan pyynti 343
Elementtien vastakohta 345

19. Luomistyön ainekset ja maisemat 347

Missä ja miten rauta syntyy? 347
Neidon maito 351
Kanteleen laatiminen ja Väinämöisen
soitto 355
Laivaretki 362
Runoketjut ja eläinsymboliikka 365

TOIMEENTULON TURVAAMINEN

20. Riistan synnyt ja astraali- mytologia 368

Eläinseremonialismi ja sielukäsitykset 368
Pyyntionni ja haltijat 371
Ahti kalojen antajana 372
Tapio ja muut riistan suojelijat 375
Karhun pyynti riittinäytelmänä 380
Hirven hiihto 390

21. Vuodentulon takaaminen 395

Ukon vakat 395
Sämpsä Pellervoinen 402
Viljalajien ja hyötykasvien suojelijat 403
Uhrijuhlien myytit 410
Katoliset pyhät 415

RUNOKULTTUURIT JA MYTOLOGIAN MURTEET

22. Mistä myyttimme ovat peräisin? 422

Äidin maa, isän kieli 422
Varhaisten pyyntikulttuurien perintö 428
Indoeurooppalaiset kontaktit 432
Kalevalamitan synty 438
Asutuksen laajeneminen ja kristinuskon
tulo 441
Myyttiperinteen kerrokset 448

23. Myyttirunouden murteistuminen 452

Kalevalan aiheuttama harha 452
Milloin ja miten runokulttuurit
syntyivät? 453
Myyttinen maailma 456
Myyttisyyden merkit 462
Runokulttuurien omalaatuistuminen 468
Myyttikeskiöt, lauluryhmät ja yksilölliset
tulkinnot 472

24. Päätelmät pähkinänkuoressa 475

Lähdeviitteet 480

Liite: kartat 497

Lyhenteet 500

Teoksen esityöt 501

Lähteet ja kirjallisuus 503

Arkistolähteet 503
Kirjallisuus 503
Kuvalliset lähteet 522

Hakemistot 523

Henkilö- ja paikkakuntahakemisto 523
Runot ja asiasanat 528